

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО

УДК 346.546+330.101.542(045)

Я. В. Горбатюк,
кандидат юридичних наук

І. М. Ільєнко,
студентка

УЗГОДЖЕНІ ДІЇ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ

Національний авіаційний університет
проспект Космонавта Комарова, 1, 03680, Київ, Україна
E-mail: yana_gorbatyuk@ukr.net

Мета: у статті розкриваються поняття та ознаки узгоджених дій суб'єктів господарювання на основі аналізу норм чинного законодавства та наукових поглядів вітчизняних вчених. **Методи дослідження:** розкривається зміст поняття «узгоджені дії суб'єктів господарювання». Визначаються ознаки узгоджених дій суб'єктів господарювання. **Результати:** пропонується наукове визначення узгоджених дій суб'єктів господарювання. Робиться висновок про необхідність доповнення положень Закону України «Про захист економічної конкуренції» в частині узгоджених дій суб'єктів господарювання. **Обговорення:** проблеми національного законодавства та потреба у його вдосконаленні.

Ключові слова: узгоджені дії суб'єктів господарювання, угода, економічна конкуренція, рішення, об'єднання, створення суб'єкта господарювання.

Постановка проблеми та її актуальність. У сучасних умовах господарювання важливою умовою нормального функціонування товарного ринку є економічна конкуренція між суб'єктами господарювання. Конкуренція в сфері господарювання повинна існувати на засадах свободи, а її правове регулювання не повинно зводитися до обмеження монополізму та протидії монополіям. Одним із способів координації конкурентної поведінки суб'єктів господарювання є здійснення узгоджених дій, які самі по собі не є порушенням законодавства про захист економічної конкуренції.

З метою попередження порушенням конкурентного законодавства, зокрема, вчинення антиконкурентних узгоджених дій суб'єктами господарювання, важливо з'ясувати зміст поняття «узгоджені дії суб'єктів господарювання» та форми їх прояву.

Аналіз досліджень і публікацій. Питанням правового регулювання узгоджених дій суб'єктів господарювання присвячені наукові роботи вчених у галузі господарського права, зокрема, О.О. Бакалінської, О.В. Безуха, Н.Я. Борсук, С.С. Валітова, А.Н. Варламової, О.В. Вознюка, О.М. Вінник, Ю.В. Журика, О.С. Каштанова, Н.М. Корчак, О.Ю. Нечипоренка, Д.А. Петрова, Н.О. Саніахметової, К.В. Смирнової, Т.Г. Удалова, О.О. Худенка, О.Л. Чернелєвської, І.А. Шуміло та інших.

Метою статті є визначення змісту поняття «узгоджені дії суб'єктів господарювання» та його ознак на основі аналізу положень чинного законодавства України та наукових досліджень вчених у галузі господарського права.

Виклад основного матеріалу. При дослідженні поняття узгоджених дій суб'єктів господарювання в контексті конкурентного права важливо дослідити це поняття, проаналізувавши

положення конкурентного законодавства та наукові погляди вітчизняних вчених.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 5 Закону України «Про захист економічної конкуренції» узгодженими діями є укладення суб'єктами господарювання угод у будь-якій формі, прийняття об'єднаннями рішень у будь-якій формі, а також будь-яка інша погоджена конкурентна поведінка (діяльність, бездіяльність) суб'єктів господарювання. Узгодженими діями є також створення суб'єкта господарювання, об'єднання, метою чи наслідком створення якого є координація конкурентної поведінки між суб'єктами господарювання, що створили зазначений суб'єкт господарювання, об'єднання, або між ними та новоствореним суб'єктом господарювання, або вступ до такого об'єднання [1].

Із зазначеної норми закону випливає, що зміст узгоджених дій полягає в узгодженні суб'єктами господарювання своєї конкурентної поведінки, яка може виступати як діяльність, тобто вчинення певних дій, так і як бездіяльність, тобто утримання від певних дій. Відмова суб'єктів господарювання від самостійності при прийнятті рішень у процесі зазначеного змагання розуміється як «узгодження».

Конкурентна поведінка визначається як будь-яка поведінка суб'єктів господарювання, що стосується конкуренції на ринку товару, у тому числі засобів, методів конкурентної боротьби, факторів, які впливають на рух товарів на ринку, на структуру ринку, на виробництво, менеджмент, планування, попит і пропозицію.

Під погодженою конкурентною поведінкою розуміють скоординовану в різний спосіб конкурентну поведінку суб'єктів господарювання. Така координація може стосуватися конкурентної поведінки суб'єктів господарювання на одному ринку (між конкурентами), а також конкурентної поведінки між суб'єктами господарювання на вертикально-суміжних ринках (на попередніх чи наступних етапах просування товарів від виробництва до споживання чи конкурентної поведінки на різних – не пов'язаних ринках) [2].

При розгляді поняття узгоджених дій суб'єктів господарювання, крім національного конкурентного законодавства, варто до уваги

взяти положення європейського конкурентного права.

Зазвичай при визначенні змісту узгоджених дій за основу береться підхід, висвітлений у рішенні Європейського Суду справедливості у справі ICI v. Commission (1972), відповідно до якого подібні дії розглядаються як «координація між підприємствами, яка не досягла стадії угоди в звичайному виді та свідомо заміняє практичну взаємодію між ними з ризиком для конкуренції» [3].

У кінці 1970-х – початку 1980-х рр. правозастосовні органи Європейського Союзу використовували досить широке поняття узгоджених дій - під нього підпадали будь-які дії, що здійснюються суб'єктами господарювання на ринку (так звана «паралельна поведінка»). Якщо інше не було доведено, передбачалось, що паралельна поведінка є достатнім доказом наявності узгоджених дій.

У конкурентному праві Європейського Союзу узгоджені дії мають місце, якщо виконуються наступні умови:

1) є будь-який контакт між господарюючими суб'єктами, що найчастіше відбувається на зустрічах і обговореннях (включаючи засідання торгово-промислових асоціацій або громадські заходи), при розкритті інформації чи іншої комунікації, як в усній або письмовій формі;

2) такий контакт свідчить про кооперацію між конкурентами, яка суперечить нормальному конкурентному процесу, зокрема, шляхом усунення або суттєвого зменшення невизначеності з приводу майбутньої конкурентної поведінки господарюючого суб'єкта;

3) такий контакт має результатом або передбачає в якості результату підтримку або зміну комерційної політики відповідних суб'єктів господарювання [3].

З цього випливає, що в конкурентному праві Європейського Союзу, на відміну від національного законодавства, узгоджені дії суб'єктів господарювання розглядаються швидше як негативне явище, ніж позитивне, оскільки вони суперечить нормальному конкурентному процесу.

Необхідно відзначити, що розробка поняття «узгоджені дії» і його відмежування від поняття

угоди є однією з найактуальніших і дискусійних проблем конкурентного права Європи. Відсутність в Договорі про функціонування Європейського Союзу відповідних положень послужило причиною формування двох підходів до розуміння суті узгоджених дій. Відповідно до першої позиції узгоджені дії, як і угоди, вимагають наявності у сторін загальних намірів. Друга, найбільш поширена, виходить з того, що в учасників узгоджених дій є волевиявлення, спрямоване на отримання конкурентних переваг, при цьому ознаки узгоджених дій схожі з ознаками угоди [4].

Т.Г. Удалов визначає, що «із загальної точки зору, узгоджені дії – це волевиявлення суб'єкта господарювання, змістом якого є намір вчинити ті чи інші дії: продати чи купити товар, виконати роботу, створити нову юридичну особу, укласти угоду та ін. Самі по собі узгоджені дії є невід'ємним елементом господарських відносин і функціонування ринкової економіки. Їх вчинення є необхідною передумовою діяльності суб'єктів господарювання на ринку» [5, с. 219-220].

Проте це може бути волевиявлення не лише суб'єкта господарювання, а й об'єднання.

На думку А.І. Медведева, узгоджені дії – це домовленості суб'єктів господарювання про певну ринкову поведінку, які можуть вилитися у встановлення однакових цін, територіальний чи товарний поділ ринку [6, с. 219]. Головний недолік даного визначення полягає в наслідках узгоджених дій, які передбачає автор, так як вони більшою мірою стосуються наслідків обмеження (усунення, недопущення) конкуренції.

На думку І.М. Дудик, узгоджені дії можна визначити як діяльність з координації конкурентної поведінки між двома або більше суб'єктами господарювання на ринках товару, що має на меті отримання додаткових конкурентних переваг від укладення угод у будь-якій формі, прийняття об'єднаннями рішень у будь-якій формі, створення суб'єкта господарювання, об'єднання та будь-якої іншої погодженої конкурентної поведінки суб'єктів господарювання [7, с. 30].

На думку О.О. Худенко, можна виокремити такі форми, в яких здійснюються узгоджені дії:

1) укладання угоди. Під «укладанням суб'єктами господарювання угод у будь-якій формі» необхідно мати на увазі договори та домовленості. Як зазначає С.С. Валітов «за діючою практикою ЄС, угоди визначаються за ознаками наявності взаємної волі сторін досягнути певного результату. При цьому форма, в якій проявляється взаємна воля сторін, не є важливою. Виходячи з цього, європейські суди застосовують поняття «угоди» навіть до таких домовленостей, які не мають ніяких зовнішніх ознак або обов'язкового характеру для сторін» [8, с. 137];

2) прийняття рішення об'єднанням. В розумінні ст. 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції» об'єднання – це об'єднання юридичних та (або) фізичних осіб, у тому числі об'єднання підприємств, а також громадські організації;

3) узгоджена поведінка. В законодавстві Європейського Союзу узгоджена конкурентна поведінка має назву «узгоджена практика» і розуміється Європейським судом як «форма координації між суб'єктами господарювання, які, не досягаючи стадії складання формальної угоди (договору) в правовому розумінні, свідомо замінюють ризики, пов'язані з конкуренцією, практичним співробітництвом між собою» [8, с. 137-138];

4) створення суб'єкта господарювання, який здійснює координацію конкурентної поведінки. Для прикладу таких узгоджених дій Р. Познер наводить «універсальне агентство з продажів», яке покликане сприяти «підвищенню стійкості і міцності» узгоджених дій [9, с. 379]. Сенс створення такого суб'єкта господарювання полягає в можливості здійснювати ефективний контроль за ціновою та неціновою конкуренцією між учасниками узгоджених дій. Створення суб'єкта господарювання вважатиметься узгодженими діями, якщо «метою чи внаслідок створення якого здійснюється координація конкурентної поведінки між суб'єктами господарювання, що створили зазначений суб'єкт господарювання, або між ними та новоствореним суб'єктом господарювання» (п. 1 ч. 3 ст. 22 Закону України «Про захист економічної конкуренції»);

5) створення або вступ до об'єднання, яке здійснює координацію конкурентної поведінки. Для доведення існування такої форми узгоджених дій недостатньо лише економічних доказів, необхідно щоб мета створення або існування такого об'єднання підтверджувалася саме правовими (прямими) доказами.

О.О. Худенко вважає, що узгоджені дії характеризуються: 1) наявністю волевиявлення; 2) двох та більше незалежних учасників; 3) взаємною вигідністю; 4) впливом на ефективний перерозподіл ресурсів (конкуренцію); 5) мають наслідком зміну сукупного надлишку (загального економічного благополуччя).

Узгоджені дії – це спільне взаємовигідне волевиявлення суб'єктів господарювання, об'єднання або його учасників, інших осіб не пов'язаних відносинами контролю, яке призводить до впливу на ефективний перерозподіл ресурсів [10, с. 56].

Із вищезазначеної норми Закону України «Про захист економічної конкуренції» можна виокремити притаманні для поняття узгоджених дій певні особливості, серед яких:

1) узгоджені дії полягають саме в погодженні між кількома (щонайменше двома) суб'єктами господарювання своєї конкурентної поведінки. Тобто узгоджені дії не можуть бути діями однієї особи;

2) в законі містяться три різні форми узгодження конкурентної поведінки, а саме: а) укладення угод між суб'єктами господарювання; б) прийняття об'єднаннями суб'єктів господарювання відповідних рішень; в) будь-яким іншим шляхом координації поведінки, що проявляється у діях чи в бездіяльності сторін таких домовленостей. Тобто, поняття «узгоджені дії» є узагальненим терміном, який охоплює «угоди», «рішення» та «іншу погоджувальну поведінку (діяльність чи бездіяльність)». Зазначені форми є нічим іншим, як прикладами узгоджених дій [11, с. 110].

Водночас варто зауважити, що в зазначеній нормі Закону України «Про захист економічної конкуренції», не зважаючи на детальну типологізацію узгоджених дій, фактично відсутнє визначення одного з основних понять конкурентного законодавства – «узгоджені дії».

На нашу думку, необхідно виділити наступні ознаки узгоджених дій суб'єктів господарювання:

1) це дія чи бездіяльність;

2) учасниками узгоджених дій можуть бути як суб'єкти господарювання, так і об'єднання та їх учасники;

3) мета узгоджених дій полягає в координації конкурентної поведінки на товарному ринку.

Висновки. Таким чином, на основі аналізу норм Закону України «Про захист економічної конкуренції» можна зробити висновок, що поняття узгоджених дій в законодавстві використовується, наводяться можливі форми здійснення узгоджених дій, проте не розкривається зміст таких дій та не встановлено вичерпного переліку дій суб'єктів господарювання, які можуть підпадати під ознаки узгоджених дій в розумінні конкурентного законодавства.

Література

1. *Про захист економічної конкуренції*: Закон України від 11 січня 2001 р. № 2210-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 12. – Ст. 64.

2. *Рекомендаційні роз'яснення стосовно застосування положень законодавства про захист економічної конкуренції щодо дій замовників торгів, аукціонів, конкурсів, тендерів при здійсненні державних закупівель*: Рекомендаційні роз'яснення Антимонопольного комітету України від 13 серпня 2009 р. № 2-рр.

3. *Хохлов Е. С.* Правовые проблемы определения наличия согласованных действий / Е. С. Хохлов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: fas.gov.ru/netcat_files/Analitical%20materials/6_Hohlov

4. *Кутькина А. А.* Соглашение и согласованные действия как виды сговора в конкурентном праве Европейского Союза / А. А. Кутькина // Конкурентное право. – 2015. – № 3. – С. 8-11.

5. *Удалов Т. Г.* Конкурентное право Украины: навч. посіб. / Т. Г. Удалов. – К.: Школа, 2004. – 496 с.

6. *Антимонопольна діяльність*: підручник / [В. Д. Лагутін, Л. С. Головка, Ю. І. Крегул та ін.]; за ред. В. Д. Лагутіна; Київ. нац. торг.-економічний університет. – К., 2005. – 579 с.

7. Дудик І. М. Державний контроль Антимонопольного комітету України за узгодженими діями суб'єктів господарювання: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / І. М. Дудик. – К., 2015. – 211 с.

8. Валитов С. С. Правовое регулирование конкуренции в Украине / С. С. Валитов; НАН Украины, Ин-т экон.-прав. исслед. – Донецк: Юго-Восток, 2009. – 306 с.

9. Познер Ричард А. Економічний аналіз права / Ричард А. Познер. – К.: Акта; Aspen Publishers, 2003. – 862 с.

10. Худенко О. О. Поняття та зміст узгоджених дій суб'єктів господарювання, їх співвідношення з антиконкурентними узгодженими діями / О. О. Худенко // Часопис Академії адвокатури України. – 2015. – № 1 (26). – С. 52-63.

11. Закон України «Про захист економічної конкуренції»: коментар на основі порівняльного аналізу з правилами конкуренції Європейського Союзу / [Шр'отер Г., Крайс Г. та ін.]. – К.: Альфа-Прайм, 2006. – 445 с.

References

1. *Pro zahyst ekonomichnoi' konkurencii'*: Zakon Ukrainy vid 11 sichnja 2001 r. № 2210-III // Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrainy. – 2001. – № 12. – St. 64.

2. *Rekomendacijni roz'jasnennja stosovno zastosuvannja polozhen' zakonodavstva pro zahyst ekonomichnoi' konkurencii' shhodo dij zamovnykiv torgiv, aukcioniv, konkursiv, tenderiv pry zdijasnenni derzhavnyh zakupivel'*: Rekomendacijni roz'jasnennja Antymonopol'nogo komitetu Ukrainy vid 13 serpnja 2009 r. № 2-rr.

3. Hohlov E. S. Pravovye problemy opredelenija nalychija soglasovannyh dejstvyj /

E. S. Hohlov [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: fas.gov.ru/netcat_files/Analitical%20materials/6_Hohlov

4. Kut'kina A. A. Soglashenye y soglasovannye dejstvyja kak vydy sgovora v konkurentnom prave Evropejskogo Sojuza / A. A. Kut'kina // Konkurentnoe pravo. – 2015. – № 3. – S. 8-11.

5. Udalov T. G. Konkurentne pravo Ukrainy: navch. posib. / T. G. Udalov. – K.: Shkola, 2004. – 496 s.

6. *Antymonopol'na dij'al'nist'*: pidruchnyk / [V. D. Lagutin, L. S. Golovko, Ju. I. Kregul ta in.]; za red. V. D. Lagutina; Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-t. – K., 2005. – 579 s.

7. Dudyk I. M. Derzhavnyj kontrol' Antymonopol'nogo komitetu Ukrainy za uzgodzhenymi dijamy sub'jektiv gospodarjvannja: dys. ... kand. juryd. nauk: 12.00.07 / I. M. Dudyk. – K., 2015. – 211 s.

8. Valytov S. S. Pravovoe regulirovanye konkurencyu v Ukraine / S. S. Valytov; NAN Ukrainy, In-t ekon.-prav. issled. – Doneck: Jugo-Vostok, 2009. – 306 s.

9. *Pozner Rychard A. Ekonomichnyj analiz prava* / Rychard A. Pozner. – K.: Akta; Aspen Publishers, 2003. – 862 s.

10. *Hudenko O. O. Ponjattja ta zmist uzgodzhenyh dij sub'jektiv gospodarjvannja, i'h spivvidnoshennja z antykonkurentnymy uzgodzhenymi dijamy* / O. O. Hudenko // Chasopys Akademii' advokatury Ukrainy. – 2015. – № 1 (26). – S. 52-63.

11. *Zakon Ukrainy «Pro zahyst ekonomichnoi' konkurencii'»*: komentar na osnovi porivnjal'nogo analizu z pravylamy konkurencii' Jevropejs'kogo Sojuza / [Shr'oter G., Krajs G. ta in.]. – K.: Al'fa-Prajm, 2006. – 445 s.

**СОГЛАСОВАННЫЕ ДЕЙСТВИЯ СУБЪЕКТОВ ВЕДЕНИЯ
ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ: ПОНЯТИЕ И ПРИЗНАКИ**

Национальный авиационный университет
проспект Космонавта Комарова, 1, 03680, Киев, Украина
E-mail: yana_gorbatyuk@ukr.net

Цель: в статье раскрываются понятия и признаки согласованных действий субъектов хозяйствования на основе анализа норм действующего законодательства и научных взглядов отечественных ученых. **Методы исследования:** раскрывается содержание понятия «согласованные действия субъектов хозяйствования». Определяются признаки согласованных действий субъектов хозяйствования. **Результаты:** предлагается научное определение согласованных действий субъектов хозяйствования. Делается вывод о необходимости дополнения положений Закона Украины «О защите экономической конкуренции» в части согласованных действий субъектов хозяйствования. **Обсуждение:** проблемы национального законодательства и потребность в его совершенствовании.

Ключевые слова: согласованные действия субъектов хозяйствования, соглашение, экономическая конкуренция, решения, объединения, создание предприятия.

Y. Gorbatyuk, I. Iliencko

**AGREED ACTION OF BUSINESS ENTITIES:
CONCEPT AND FEATURES**

National Aviation University
Kosmonavta Komarova Avenue, 1, 03680, Kyiv, Ukraine
E-mail: yana_gorbatyuk@ukr.net

Purpose: the article reveals concepts and features of agreed actions of business entities on the basis of analysis of the norms of the current legislation and scientific views of domestic scientists. **Methods:** the concept of "agreed actions of business entities" is revealed. The features of agreed actions of business entities are determined. **Results:** the scientific definition of agreed actions of business entities is proposed. The conclusion is made on the need to improvement the the Law of Ukraine "On the Protection of Economic Competition" in the part of the agreed actions of business entities. **Discussion:** problems of national legislation and the need to improve it.

Keywords: agreed actions of business entities, agreement, economic competition, decision, association, establishment of a business entity.